

‘નિયમસાર’ ગાથા-૯૧.

મિચ્છાદંસણણાણચરિત્તં ચઙ્ગુણ ણિરવસેસેણ ।
સમ્મત્તણાણચરણં જો ભાવઙ્ગ સો પલિક્કમણં ॥૧૧॥

નિ:શેષ મિથ્યાજ્ઞાન-દર્શન-ચરણને પરિત્યાગીને
સુજ્ઞાન-દર્શન-ચરણ ભાવે, જીવ તે પ્રતિક્રમણ છે. ૯૧.

‘ટીકા :- અહીં (આ ગાથામાં), સમ્યગ્દર્શનજ્ઞાનચારિત્રનો નિરવશેષ (–સંપૂર્ણ) સ્વીકાર કરવાથી...’ પ્રતિક્રમણ છે ને? નિશ્ચય પ્રતિક્રમણ. આહાહા...! ત્રણે ભેગા લીધા છે ને? દર્શન, જ્ઞાન અને ચારિત્ર. ત્રણે નિરવશેષ. પૂર્ણ પરમાત્મ કારણપ્રભુ, તેની શ્રદ્ધા, તેનું જ્ઞાન અને તેમાં રમણતા. એ પૂર્ણ ‘સ્વીકાર કરવાથી...’ ‘(–સંપૂર્ણ) સ્વીકાર કરવાથી...’ એમ છે ને? આહાહા...!

હવે અહીં ૨૫-૨૫ લાખની મોટરું, ૫૦-૫૦ લાખની મોટરુંમાં બેસીને લહેર કરતા હોય. હવે એને મરીને નરકે જાવું.. આહાહા...! ગજબ વાત, પ્રભુ! ચક્રવર્તીને તો ઋદ્ધિ એનાથી ઘણી હોય પણ એ સમ્યગ્દષ્ટિ છે. આ તો ક્ષણે અને પળે પરભાવના અભિમાન, વિશેષતા, અધિકતા હૃદયમાં પર સંબંધી અહંકાર ભાસ્યા જ કરે છે. સ્વ ચૈતન્યમૂર્તિ પરમસ્વભાવભાવ એની તો ખબર પણ નથી. એના સિવાય જેટલા પરભાવો છે એની અધિકતા, વિશેષતા, અચિંત્યતા, વિસ્મયતામાં રોકાયેલો છે. આહાહા...! ગજબ કહે છે. એ ૫૦ લાખની મોટરમાં બેસનારા મરીને નરકમાં જાય... અર...ર...! ગજબ વાત! આહાહા...! એક તો માને કોણ? એને એના અભિમાન તો કેટલા હોય! સમ્યગ્દર્શન સિવાયની વાત છે ને? ચક્રવર્તીની ધર્મીની જુદી વાત છે. આહાહા...! બહારની આ ઋદ્ધિ દેખે... આહાહા...! ૨૦ લાખની મોટરમાં તો બેસીને આવ્યા હતા. આ ‘મુંબઈ’ મૂકવા આવ્યા હતા ને. ‘પૂનમચંદ’. એ ૨૦ લાખની મોટર. જિંદગીમાં પહેલીવહેલી જોઈ. એ તો કહેતા હતા કે અમે રહીએ ત્યાં તો ૫૦-૫૦ લાખની મોટર છે. આહાહા...! એની એને વિશેષતા, અધિકતા, મોટપ (લાગે છે). પ્રભુ! અંદર આત્મા મહાપ્રભુ છે. પહેલી એ વાત લીધી છે ને?

‘સમ્યગ્દર્શનજ્ઞાનચારિત્રનો નિરવશેષ (—સંપૂર્ણ) સ્વીકાર...’ આહાહા...! હું પરમાત્મસ્વરૂપ છું એવો સંપૂર્ણ શ્રદ્ધામાં સ્વીકાર, જ્ઞાનમાં સંપૂર્ણ સ્વીકાર અને ચારિત્રમાં સંપૂર્ણ રમણતા. આહાહા...! ઉત્કૃષ્ટ વાત લીધી છે ને? ત્યારે એને પ્રતિક્રમણ નિશ્ચય કહેવાય. આહાહા...! ‘સમ્યગ્દર્શનજ્ઞાનચારિત્રનો નિરવશેષ..’ છે ને? પાઠમાં એમ છે ને? ‘ગિરવસેસેણ’ એમ છે ને પાઠ? કાંઈ બાકી રાખ્યા વિના. ઓહોહો...! એક સમયમાં પ્રભુ! અનંત અનંત અનંત ગુણ કારણ લેશે. ટીકામાં કારણપરમાત્મા લેશે. કારણપરમાત્મા... આહાહા...! એ મોક્ષની પર્યાયનું કારણ છે. એનું કારણ ભલે મોક્ષનો માર્ગ છે પણ મોક્ષના માર્ગનું કારણ છે એ કારણપરમાત્મા છે. આહાહા...! આકરી વાતું છે. આ તો જેને સંસારનો ડર છે, ભવભ્રમણ(નો ડર છે એને માટે વાત છે). દેહ છૂટશે ત્યારે ક્યાં જઈશ? ભાઈ! તું તો નિત્ય છો, શાશ્વત છો, અવિચળ તત્ત્વ તારું છે. એ પડીને ક્યાંય ભળી જાય એવું એ તત્ત્વ નથી. આહાહા...!

અવિચળ નિત્ય કારણપરમાત્મા, એનો પૂર્ણ સ્વીકાર. સંપૂર્ણ સ્વીકાર. આહાહા...! દર્શનમાં સંપૂર્ણ સ્વીકાર, જ્ઞાનમાં સંપૂર્ણ સ્વીકાર, રમણતામાં સંપૂર્ણ રમણતા. એ ત્રણનો ‘સ્વીકાર કરવાથી અને મિથ્યાદર્શનજ્ઞાનચારિત્રનો નિરવશેષ ત્યાગ કરવાથી...’ ત્યાં નિરવશેષ લીધું. છે ને? પાઠમાં નિરવશેષ છે એટલે બધામાં લાગુ પાડે. આહાહા...!

અંશે પણ મિથ્યાત્વ, અજ્ઞાન અને રાગ ન રહે. એકલો સમ્યગ્દર્શન, એનો વિષય સ્વીકાર પરમાત્મા પૂર્ણ સ્વરૂપ તત્ત્વ છે ને? તત્ત્વ છે તો એ પૂર્ણસ્વરૂપ છે. એ કારણપરમાત્મા છે. પણ કારણપરમાત્મા છે એ ક્યારે થાય? એ તો છે. કારણપરમાત્મા તો બધાને છે. પણ એ કારણપરમાત્માનો સ્વીકાર થાય ત્યારે કારણપરમાત્મા એને માટે થાય. આહાહા...! છે ને?

એ પ્રશ્ન થયો હતો ને? ‘વીરજીભાઈ’ના દીકરા ‘ત્રિભુવનભાઈ’એ પ્રશ્ન કર્યો હતો કે આ કારણપરમાત્મા કહો અને કાર્ય ન આવે તો એ કારણ શેનું? વાત સાચી. પણ કારણપરમાત્માનું અસ્તિત્વ જેટલું અને જેવડું છે, તેટલું પ્રતીતિ અને જ્ઞાનમાં ન આવે તો એને માટે ક્યાં છે? સમજાય છે કાંઈ? હોવા છતાં એની નજરમાં ન આવે ત્યાં સુધી એને નથી. આહાહા...!

ભગવાન અંદર પરમાત્મા પોતે પરમેશ્વર, જેને હમણા કહેશે કારણપરમાત્મા, એ કારણપરમાત્મા છે. સિદ્ધ છે એ કાર્યપરમાત્મા છે. સિદ્ધ છે, અરિહંત છે, એ પર્યાયમાં (કાર્યપરમાત્મા છે) કાર્ય છે ને? પર્યાય એ કાર્ય છે. પર્યાય કાર્ય એટલે કાર્યપરમાત્મા છે. અને આ વસ્તુ છે એ કારણપરમાત્મા છે. આહાહા...! સમજાય છે? આહાહા...! હવે આમ બહારથી કરોડો રૂપિયા, અબજો રૂપિયા, લાખો, દસ-દસ, વીસ-વીસ લાખ ખર્ચે, હોંશ-હરખના પાર ન મળે. અરે...રે...! એમાં શું થાય છે? પ્રભુ! એમાં શું હાની થાય છે એની એને ખબર નથી. આહાહા...!

જેમાં હોંશ કરવાની છે એ તો કારણપરમાત્મામાં (કરવાની છે). હોંશ કરવી એટલે સ્વીકાર કરો. સ્વીકાર કહ્યો ને? આહાહા...! સ્વીકાર ક્યારે થાય? તેના જ્ઞાનમાં તેની મોટપ ખ્યાલમાં આવે (કે) એ વસ્તુ છે, પરિપૂર્ણ છે, ધ્રુવ છે, અનંત અનંત ગુણથી પરિપૂર્ણ ભરેલો ભંડાર છે. એકરૂપ છે, ચળ્યા વિનાની, પરિણમ્યા વિનાની એ ચીજ છે. પરિણમે છે તો પર્યાય. એવી પરિણમન વિનાની એક ચીજ આ વસ્તુ છે. એવો એને અંદર વિશ્વાસ પ્રતીતિમાં આવે ત્યારે એને સ્વીકાર કરે ત્યારે એને કારણપરમાત્મા એને થયો. બીજાને છે છતાં નથી. આહાહા...! છે છતાં માન્યો નથી તો એને તો નથી. છે છતાં માન્યું છે કે હું તો રાગી છું, એક સમયની પર્યાયવાળો છું, દયાવાળો છું, દાનવાળો છું, પુણ્યવાળો છું, પાપવાળો છું, શેકાઈ છે, મૂર્ખાઈ છે, પંડિતાઈ છે... આહાહા...! હવે એટલો માન્યો એણે આ ક્યાં માન્યો? આહાહા...! એ તો બધા પર્યાયના ભેદો છે. ભગવાન પૂર્ણાનંદ એમાં તો પંડિતાઈ નથી. એ તો પૂર્ણાનંદ સ્વરૂપ (છે). આહાહા...!

પૂર્ણ સ્વરૂપ અનંત અનંત ગુણથી ભરેલો ભંડાર મોટો (છે). એના સિવાય કોઈ ઊંચી ચીજ નથી. એવો અંતરમાં જ્ઞાન, દર્શનમાં સ્વીકાર થાય અને એ ઊપરાંત પછી તેમાં રમણતા થાય એનું નામ અહીંયા પ્રતિક્રમણ કહેવામાં આવે છે. આહાહા...! આવી વ્યાખ્યા હવે. કેટલા પડિક્કમણા કર્યા હશે? પથરણા ફાડ્યા હશે કે નહિ? ‘ચીમનભાઈ’! આહાહા...! અરે...! ભાઈ!

બે શબ્દ લીધા છે ને? મિથ્યાદર્શન અને સમ્યગ્દર્શન. પાછું ફરવું અને છે તેમાં આવવું એમ. પાછું ફરવું. મિથ્યાદર્શન-જ્ઞાન-ચારિત્રથી પાછું ફરવું અને છે તેમાં આવવું, છે તેમાં આવવું ત્યારે સમ્યગ્દર્શન-જ્ઞાન-ચારિત્રના સ્વીકારમાં એ આવે. સ્વીકાર કરે ત્યારે એમાં આવ્યો કહેવાય. આહાહા...! તે પણ ‘(-સંપૂર્ણ) સ્વીકાર...’ એમ શબ્દ છે ને? નિરવશેષ છે ને? નિઃઅવશેષ-નિઃઅવશેષ-કાંઈ બાકી રાખ્યા વિના. એને અપૂર્ણ કે વિપરીતતા કે અધુરાશ કે કોઈ ખોડખાપણ કાંઈપણ એમાં નાખ્યા વિના, એકલો પરમાત્મા પૂર્ણાનંદનો નાથ, અતીન્દ્રિય આનંદનો સાગર, એવા અનંત ગુણ સંપૂર્ણ, એવો નિરવશેષ સંપૂર્ણ સ્વીકાર કરવાથી... આહાહા...! એ અસ્તિ લીધી.

‘મિથ્યાદર્શનજ્ઞાનચારિત્રનો નિરવશેષ ત્યાગ કરવાથી...’ નાસ્તિ લીધી. એક પણ અંશ, કાંઈ પણ રાગનો અંશ પણ લાભદાયક (માનવો), અન્યમતિના અનેક પ્રપંચ-ઉદ્‌ઉ પાખંડ એનો કોઈ પણ ધર્મનો અંશ ઠીક છે, એ બધું મિથ્યાત્વ છે. આહાહા...! એની પ્રશંસા, એનું સ્તવન, એની સ્તુતિ, ઠીક કાંઈક લાગે એટલે એની સ્તુતિ થાય. એ બધું મિથ્યાદર્શન છે. આહાહા...! વીતરાગમાર્ગ સિવાય જેટલા અન્યમત ઉદ્‌ઉ પાખંડ માર્ગ છે, એ બધાનો ‘નિરવશેષ ત્યાગ કરવાથી...’ કાંઈ બાકી રાખ્યા વિના. થોડું તો આનું રાખો. બીજામાં છે જ નહિ. એ વસ્તુ આવી સર્વજ્ઞે કહેલી અને છે એવી. કહેલી તો છે એવી જાણીને કહેલી છે ને? જેવી છે પરિપૂર્ણ પરમાત્મા, એવી જ ભગવાને જાણી, એવું ભગવાને કહ્યું. આહાહા...!

અમૃતનો સાગર ભગવાનનો અંદરમાં પૂર્ણ સ્વીકાર થાય અને મિથ્યાદર્શન આદિનો નિરવશેષપણે ત્યાગ થાય. આનો સ્વીકાર થાય, આનો ત્યાગ થાય. આહાહા...! એનું જ્ઞાન ન હોય, એવી સમજણ ન હોય, એ ત્યાગ અને સ્વીકાર ક્યાંથી કરે? આહાહા...! ધંધા આડે નવરાશ પણ ન મળે. આહાહા...! ધંધો તો આ કરવાનો છે. અનંતકાળે માંડ મળ્યો છે આ વખત. આહાહા...! બધું મૂકીને કરવા જેવું આ એક છે. એ સવારમાં આવ્યું હતું ને? કરવા જેવું કર્યું બધું. એ કરવા જેવું આ કર્યું એ બધું કર્યું. આહાહા...!

ભગવાનઆત્મા પરિપૂર્ણ. પર્યાયમાં અવ્યક્ત છે, અપ્રગટ છે તેને પર્યાયમાં, પ્રગટ પર્યાયમાં આખો પ્રગટ સ્વીકાર કરવો. આહાહા...! સમજાય છે કાંઈ? ૪૯ (ગાથાના) ૬ બોલ. વ્યક્તથી અવ્યક્ત ભિન્ન છે. વ્યક્ત એટલે પર્યાયથી દ્રવ્ય ભિન્ન છે. છ બોલ છે ને? ભાઈ! વ્યક્ત અને અવ્યક્તનું એકસાથે જ્ઞાન હોવા છતાં, વ્યક્તથી તે પ્રભુ અવ્યક્ત તે ભિન્ન છે. આહાહા...! એક સમયની પર્યાયમાં આખું દ્રવ્ય જણાય છતાં તે પર્યાયથી દ્રવ્ય તો ભિન્ન છે. આહાહા...! આ વાત! છ બોલમાં છે ને? વ્યક્ત અને અવ્યક્ત એકસાથે; વ્યક્ત એટલે પર્યાય, અવ્યક્ત એટલે દ્રવ્ય, એક સમયમાં બેય જણાવા છતાં, વ્યક્ત પ્રત્યે ઉદાસ છે. વ્યક્તને સ્પર્શતો નથી. દ્રવ્ય વ્યક્તને સ્પર્શતું નથી. આહાહા...! પર્યાયમાં આખા દ્રવ્યનો સ્વીકાર થયો, શ્રદ્ધા-જ્ઞાનમાં આખો સ્વીકાર થયો, રમણતામાં પણ આખા સ્વરૂપમાં રમણતા થઈ, છતાં તે પર્યાયને દ્રવ્ય છૂતું નથી. આહાહા...! આવી વાતું હવે. વ્યક્ત-અવ્યક્ત એકસાથે બે જ્ઞાનમાં આવે, જ્ઞાનમાં બે આવે છતાં અવ્યક્ત છે એ વ્યક્તને સ્પર્શતું નથી. એમ વ્યક્ત અવ્યક્તને સ્પર્શતું નથી. આહાહા...! એટલે? દ્રવ્ય વસ્તુ છે તે પર્યાયના અંશને સ્પર્શતી નથી. પર્યાયનો અંશ જે છે એ ત્રિકાળી મહાપ્રભુ કારણપરમાત્માને અડતો નથી. જાણે છે, માને છે. આહાહા...! આવી ચીજ છે.

‘નિરવશેષ ત્યાગ કરવાથી પરમ મુમુક્ષુને...’ પાછા પરમ મુમુક્ષુ (અર્થાત્) મોક્ષનો કામી છે એકલો. એક જ મોક્ષની પર્યાય પ્રાપ્ત કરવી છે. બીજું કાંઈ જોઈતું નથી. એવા ‘પરમ મુમુક્ષુને નિશ્ચયપ્રતિક્રમણ હોય છે...’ સાચું પ્રતિક્રમણ એને હોય છે. આહાહા...! વ્યવહારથી નિશ્ચય થાય અને આનાથી આ થાય, આનાથી આ થાય. બહુ આકરું કામ. વ્યવહાર સુધાર્યા વિના નિશ્ચય આવે? પહેલો વ્યવહાર સુધારવો જોઈએ. ભાઈ! અહીં તો પહેલા પછી કાંઈ નથી. આહાહા...! પહેલો એ ભગવાન ને છેલ્લો એ ભગવાન અને મધ્યમાં એ ભગવાન છે. આહાહા...! સમજાય એટલું સમજવું, બાપુ! આ તો પરમાત્માના ઘર છે. આહાહા...! અંતરની ચીજ પરમાત્મસ્વરૂપ છે તેનો પૂર્ણ સ્વીકાર કરવાથી અને તેનાથી વિરુદ્ધ જેટલા અંશો છે, ૩૬૩ પાખંડ આદિ ગમે તે. આહાહા...! એનો સર્વથા ‘ત્યાગ કરવાથી પરમ મુમુક્ષુને નિશ્ચયપ્રતિક્રમણ હોય છે એમ કહ્યું છે.’ એમ ભગવાને કહ્યું છે. આહાહા...! કોઈ એમ કહે કે એ તો આચાર્યે આમ કહ્યું છે, ફલાણાએ આમ કહ્યું છે. ભગવાને આમ કહ્યું છે.

આહાહા..!

‘ભગવાન અર્હત્ પરમેશ્વરના માર્ગથી પ્રતિકૂળ..’ ભગવાન સર્વજ્ઞ પરમેશ્વર વીતરાગ પરમાત્મા એવા મહિમાવંત ‘ભગવાન અર્હત્ પરમેશ્વરના માર્ગથી..’ એમના કહેલા માર્ગથી ‘પ્રતિકૂળ માર્ગાભાસ..’ ભગવાન ત્રિલોકનાથ પરમાત્માએ કહેલો માર્ગ, એનાથી અંશે પણ ફેરફાર (હોય) એ માર્ગાભાસ છે. માર્ગ જેવો દેખાવ છે, માર્ગ નહિ. આહાહા..! આકરું કામ છે. બાપુ!

નગ્ગો મોખો ભણીયો, શેષા ઉમગ્ગા. એવો પાઠ છે. ‘કુંદકુંદાચાર્ય’ને નગ્ન મુનિને જગતની ક્યાં પડી છે. કે લોકો શું માનશે. એ વખતે શ્વેતાંબર મત નીકળેલો. ‘કુંદકુંદાચાર્ય’ જ્યારે થયા ત્યારે શ્વેતાંબર મત નીકળેલા. (એમણે તો) આ લખ્યું, કહ્યું. નાગા બાદશાહ જે બહાર ને અંદર, તે મોક્ષમાર્ગ છે. એ સિવાય બધો ઉન્માર્ગ છે, જૈનમાર્ગ નથી. આહાહા..! આકરું પડે. ઓલું બધાને કેવું સારું લાગે કે બધા ધર્મ સારા, આમ છે, એક છે, આમ છે, તેમ છે. બધાને મીઠા લાગે. આહાહા..! વાડામાં પણ ધર્મ છે, ધર્મ નથી એમ નહિ. આહાહા..! અહીં તો ઝીણી વાત છે. આહાહા..!

દિગંબર સંતોએ જે સર્વજ્ઞ ભગવાને કહેલું, તે કહ્યું, એનાથી એક અંશે પણ ક્યાંય ફેરફાર હોય તો બધો માર્ગાભાસ છે, માર્ગ નથી. દુનિયા માને ન માને, દુનિયામાં આદર થાય, ન થાય, દુનિયા તિરસ્કાર કરે કે આ એકાંત છે. માણસને સંપ કરાવવો જોઈએ, એકતા કરાવવી જોઈએ. પણ કોની એકતા? ભાઈ! કોની સાથે સંપ? એ બધા ભગવાન છે. એ ભગવાન છે એ રીતે સંપ છે પણ પર્યાયમાં માર્ગાભાસ, એ માર્ગનું શ્રદ્ધાન તે મિથ્યાદર્શન છે. આહાહા..! વીતરાગ સર્વજ્ઞે કહેલા માર્ગ સિવાય, બધો માર્ગ છે એ ઉન્માર્ગ છે. આહાહા..! આ તો ખુલ્લી વાત કહેવાય છે હવે. ‘કુંદકુંદાચાર્ય’ ‘અષ્ટ પાહુડ’માં કહ્યું છે. નગ્ગો મોખો ભણીયો શેષા ઉમગ્ગા. એ બધા માર્ગ ઉન્માર્ગ છે. એકલા નગ્ન નહિ. એવા નગ્નપણા તો અનંતવાર લીધા. અંદર નિર્વિકલ્પ પરમાત્માને સ્વીકારીને નગ્નપણું કરી, આત્માને અંદર લુખ્ખો-ચોખ્ખો કરી, જેને વિકલ્પની પણ લાગણી નહિ, એવો નગ્ન ભગવાન અંદર પરમાત્માનો સ્વીકાર કરી અને બહારમાં નગ્ન (હોય), એને બહારમાં નગ્નપણું હોય. એવા મુનિને બહારમાં નગ્નપણું જ હોય. અંદરમાં મુનિપણું પ્રગટ્યું હોય અને બહારમાં વસ્ત્ર-પાત્ર હોય એમ બની શકે નહિ. સમજાણું કાંઈ? આહાહા..! આવું છે. આચાર્ય તો ખુલ્લુ મૂકે છે.

‘ભગવાન અર્હત્ પરમેશ્વરના માર્ગથી પ્રતિકૂળ માર્ગાભાસમાં માર્ગનું શ્રદ્ધાન તે..’ પણ માર્ગ છે, એ પણ હળવે-હળવે રસ્તે, હળવે-હળવે જવાય છે. આ ઉતાવળથી જાય, અહીં હળવે-હળવે જવાય છે. એવું જે ‘શ્રદ્ધાન તે મિથ્યાદર્શન છે,..’ આહાહા..! માણસને આવું આકરું લાગે. અત્યારે ‘ઇન્દૌર’માં સંપ કરાવે, બધાને સંપ.. સંપ. અન્યધર્મીઓ અને જૈનધર્મી, વખાણ કર્યા છે ને? બહુ વખાણ્યા. બધા.... આહાહા..! સંપ કરાવ્યો, આમ કરાવ્યું. શું થાય?

પ્રભુ! શું થાય? આહાહા...! માર્ગને સત્ની સંખ્યાની કાંઈ જરૂર નથી. કોઈ જાજા માને તો સાચો માર્ગ અને થોડા માને (તો ખોટો), એવું કાંઈ છે નહિ. સત્ તો સત્ જ છે, એને એક માને કે કરોડ માને. આહાહા...! એ સત્ સ્વરૂપ, તેનાથી વિરુદ્ધ જે છે તેને મિથ્યાદર્શન છે.

‘તેમાં જ કહેલી અવસ્તુમાં વસ્તુબુદ્ધિ...’ માર્ગાભાસ, સર્વજ્ઞ વીતરાગ પરમેશ્વર સિવાય, જે માર્ગાભાસ છે એમાં ‘અવસ્તુમાં વસ્તુબુદ્ધિ તે મિથ્યાજ્ઞાન છે...’ વસ્તુ નથી તેને તે વસ્તુ માને છે. રાગમાં ધર્મ નથી તેને ધર્મ માને છે. દ્રવ્ય પરિપૂર્ણ છે તેને માનતો નથી. આહાહા...! અરે...! ખરેખર તો આત્માના પ્રદેશો અસંખ્ય છે એ પૂરા માનતા નથી. એ ફેર છે. આહાહા...! આ ૩૪૩ રાજુલોક છે, એના જેટલા પ્રદેશ છે, એ પ્રદેશ મળતા નથી એના હિસાબે. એટલા તો પ્રદેશ જીવના છે, એક જીવના પણ મળતા નથી. આહાહા...! માર્ગ ફેર છે, પ્રદેશ ફેર છે, બધો ફેર છે. આકરું કામ, ભાઈ! ભલે થોડા હોય (પણ) માર્ગ તો આ છે.

‘અવસ્તુમાં વસ્તુબુદ્ધિ તે મિથ્યાજ્ઞાન છે...’ આહાહા...! વસ્તુ નથી અને કલ્પનાથી બધું કરેલું છે. કલ્પનાથી ઊભું કરેલું છે. અહીં તો સર્વજ્ઞ પરમેશ્વર ત્રિલોકનાથ, એણે જોઈને કહ્યું છે. એ તો વસ્તુને વસ્તુ તરીકે કીધી છે. આહાહા...! અને નથી જોયેલા કહેનારા, જોયું નથી, જાણ્યું નથી, સર્વજ્ઞપણું છે નહિ અને કલ્પનાથી વસ્તુને અવસ્તુ સિદ્ધ કરે અને અવસ્તુને વસ્તુ સિદ્ધ કરે, એવું જે જ્ઞાન તે મિથ્યાજ્ઞાન છે.

‘અને તે માર્ગનું આચરણ તે મિથ્યાચારિત્ર છે;...’ આહાહા...! તે માર્ગની શ્રદ્ધાસહિત તેમાં આચરણ કરવા, વ્રત, તપ, ભક્તિ, એ બધું અનાચરણ-મિથ્યાચારિત્ર છે. આવું છે. ગળે ઉતરવું કઠણ પડે. એક તો પરમાત્મા એક સમયમાં પૂર્ણ... આહાહા...! અસંખ્ય પ્રદેશી સર્વજ્ઞ સિવાય એ કોઈએ કહ્યું જ નથી. શ્વેતાંબરની શૈલીએ અસંખ્યપ્રદેશી જે છે એ મળતા નથી. આહાહા...! એક અંશનો પણ ફેર માર્ગાભાસ છે. સર્વજ્ઞ પરમાત્મા, એણે જોયું, જાણ્યું, એનાથી વિરુદ્ધ જે કંઈ અંશ હોય, એનું જ્ઞાન અવસ્તુને અવસ્તુ (જાણે તે) મિથ્યાજ્ઞાન. અને તેમાં આચરણ વ્રત પાળે, મહાવ્રત પાળે, ત્યાગ કરે એ બધા મિથ્યાચારિત્ર છે. આહાહા...! આવું છે. તો એક આ જ માર્ગ સાચો? બધા ખોટા? વીતરાગમાર્ગ એક જ સાચો, બાકી બધાય ખોટા. કો’કે કાંઈક ઓછું, કો’કે અધિક, કો’કે વિપરીત કાંઈકનું કાંઈક કરીને અનેક પ્રકારની વાતું કરી છે. આહાહા...! એને માનવા અને એમાં આચરણ (થવું) એ મિથ્યાચારિત્ર છે. ‘આ ત્રણેને નિરવશેષપણે છોડીને.’ જોયું? ‘ત્રણેને નિરવશેષપણે છોડીને.’ આહાહા...! કંઈ પણ અંશ બાકી રાખ્યા વિના. કાંઈક થોડું તો રાખું, થોડું તો રાખું. આહાહા...! આવું આકરું.

‘ત્રિકાળ નિરાવરણ...’ હવે કોનો સ્વીકાર કરવો? કોનો અનુભવ કરવો? આહાહા...! ત્રિકાળ નિરાવરણ પરમાત્મદ્રવ્ય જે છે. દ્રવ્ય તો ત્રિકાળ નિરાવરણ છે. એ તો પર્યાયમાં આવરણનું નિમિત્ત છે. દ્રવ્યને આવરણ-ફાવરણ છે નહિ. દ્રવ્યને આવરણ હોય તો અદ્રવ્ય થઈ જાય. વસ્તુ છે એને આવરણ હોય તો અવસ્તુ થઈ જાય. પર્યાયને આવરણ છે તો

પર્યાયમાં ફેર પડે. આહાહા...! વસ્તુ જે છે, ભગવાનઆત્મા દ્રવ્યસ્વભાવ, એ તો ત્રિકાળ નિરાવરણ છે. એને કોઈ દિ' આવરણ થયું જ નથી. પર્યાયમાં, એક સમયની પર્યાયમાં રાગના આવરણનું નિમિત્ત છે અને એક સમયની પર્યાયના આવરણને છોડવાનું છે. બાકી દ્રવ્યમાં છોડવું ને ત્યાગવું કાંઈ છે નહિ. આહાહા...! કેટલાક લોકોને આકરું લાગે. માર્ગ આવો છે, ભાઈ! આહાહા...!

‘ત્રિકાળ નિરાવરણ, નિત્ય આનંદ જેનું એક લક્ષણ છે...’ નિત્ય આનંદ જેનું એક લક્ષણ. નિત્ય આનંદ. દુઃખ જરીએ નહિ. દુઃખ તો પર્યાયમાં એક સમયની અવસ્થામાં (છે). દ્રવ્યમાં જરીએ દુઃખ નથી. આહાહા...! વસ્તુ જે તત્ત્વ છે, ભગવાન! ચૈતન્યસ્વરૂપ દ્રવ્યસ્વભાવ ‘ત્રિકાળ નિરાવરણ, નિત્ય આનંદ જેનું એક લક્ષણ...’ નિત્ય આનંદ જેનું લક્ષણ, આનંદ જેનું લક્ષણ. દુઃખ, રાગ, દ્વેષ ને એ તો પર્યાયની વિકૃત અવસ્થા છે. વસ્તુમાં કાંઈ છે નહિ. વસ્તુ તો ‘નિત્ય આનંદ જેનું એક લક્ષણ...’ જેનું એક લક્ષણ. થોડો આનંદ અને થોડું દુઃખ અને પર્યાયમાં દુઃખ છે માટે થોડું દુઃખ દ્રવ્યમાં ગણાય. શું કીધું એ? પર્યાયમાં દુઃખ છે માટે દ્રવ્યમાં એ દુઃખ ગણાય, આનંદ ગણાય, આનંદ પણ ગણાય અને દુઃખ પણ ગણાય એમ નથી. આહાહા...! આવું સાંભળવાનું કો'ક દિ' મળે. એમાં બહારમાં અટકીને પડે. આહાહા...! એક તો ધંધા આડે નવરો ન થાય. એમાં બહારના ઠાઠ. આહાહા...! મારી નાખે જગતને.

આજે વાત છાપામાં આવી હતી. એક રાજા હતો ને. રાજા છે, દેશ (છે). એણે લગન કર્યા, તો લગનની પહેલી રાતે એક કરોડ ખર્ચ્યા. એક કરોડ. પહેલી રાતે. આહાહા...! એને શું થાતું હશે? આહાહા...! ગાંડા ઘેલછાઈ થઈ. પાગલ એક રાતમાં. લગનને પહેલે દિવસે કરોડ રૂપિયા ખર્ચ્યા. ધામ-ધૂમ... આહાહા...! અરે...! પ્રભુ! શું છે? ભાઈ!

ત્રણલોકનો નાથ ચૈતન્યપ્રકાશથી બિરાજમાન નિત્ય છે. નિત્ય નિરાવરણ છે. ‘નિત્ય આનંદ જેનું એક લક્ષણ છે...’ નિત્ય આનંદ જેનું એક જ લક્ષણ છે. એમાં કોઈ રાગ કરવો, રાગ છોડવો... આહાહા...! એવું એના સ્વરૂપમાં છે જ નહિ. આહાહા...! ‘નિત્ય આનંદ જેનું એક લક્ષણ છે એવો, નિરંજન નિજ પરમપારિણામિકભાવસ્વરૂપ...’ નિજ પરમપારિણામિકભાવ. કેમ પરમપારિણામિક લીધો? પર્યાયને પણ પારિણામિકભાવ કહેવાય. પર્યાયને. એથી અહીંયાં દ્રવ્યને લેવું છે. આહાહા...!

‘નિરંજન નિજ પરમપારિણામિકભાવસ્વરૂપ કારણપરમાત્મા...’ આહાહા...! નિરંજન નિત્ય આનંદ જેનું લક્ષણ છે, એવો... આહાહા...! ‘નિરંજન નિજ પરમપારિણામિકભાવ...’ પોતાનું નિજ પારિણામિકભાવસ્વરૂપ. ભગવાનનો પારિણામિકભાવ ભગવાન પાસે રહી ગયો. આહાહા...! ‘નિજ પરમપારિણામિકભાવસ્વરૂપ કારણપરમાત્મા તે આત્મા છે;...’ તેને આત્મા કહ્યો. આહાહા...! આ નવતત્ત્વમાં આને આત્મા કહ્યો. આસ્રવ, પુણ્ય, પાપ, બંધ એ તો

નહિ પણ સંવર-નિર્જરા અને મોક્ષ પણ નહિ. કારણ કે એ તો પર્યાય છે. આહાહા...! પરમપારિણામિકભાવ જ્ઞાયકભાવ જ્ઞાન જાણન... જાણન... જાણન... જાણન... જાણન.. જેનો સ્વભાવ, જેનો સ્વભાવ, જેનો સ્વભાવ છે એ ત્રિકાળ છે. ત્રિકાળ જે સ્વભાવ છે તે 'પરમપારિણામિકભાવસ્વરૂપ કારણપરમાત્મા તે આત્મા છે;...' તેને અહીંયાં આત્મા કહેવામાં આવે છે. આહાહા...!

આત્મા કોઈનું ભલું કરી દે અને કોઈથી ભલું કરાવે કે કોઈથી ભલું થાય એવો આત્મા નથી. આહાહા...! અહીં તો ક્ષાયિકભાવ પણ આત્મા નથી એમ કીધું ત્યાં (બીજી વાત ક્યાં રહી?) આહાહા...! આત્મા બીજાનું ભલું કરી દે, ભલું કરાવો, આમ કરવું, સંપ કરવો, એકઠા કરીને એકબીજાને સહાય કરવી, મદદ કરવી, ત્યારે આ બધું શોભશે. તો મનુષ્યપણું શોભે. મનુષ્યપણાને એ લાયક, મનુષ્યપણાની સંપીને બરાબર એક્તા જો હોય તો મનુષ્યપણું શોભે, એમ કહે છે લ્યો. અહીં કહે છે, કે આવો કારણપરમાત્મા છે એ આત્મા શોભે. આહાહા...! આવી જે દષ્ટિ કરે એ શોભે. આહાહા...! એકાંત લાગે.. એકાંત લાગે... બિચારાને લાગે.

મુમુક્ષુ :- આવું સાંભળવાની એમાં લાયકાત જ ન હોય.

ઉત્તર :- આહાહા...! લાયકાત ન હોય. વાત સાચી છે. અરે...! પ્રભુ! આવું ક્યાં છે? આહાહા...!

નિજકારણ પરમાત્મા તે આત્મા. તે કેવો લીધો? 'ત્રિકાળ-નિરાવરણ, નિત્ય આનંદ જેનું એક લક્ષણ છે...' બે. 'નિરંજન નિજ પરમપારિણામિકભાવસ્વરૂપ...' નિરંજન નિજ પરમપારિણામિકભાવસ્વરૂપ એવો 'કારણપરમાત્મા...' આહાહા...! 'તે આત્મા છે;...' આહાહા...! આ તો કહે, જીવ કોને કહીએ? કે દયા પાળે, હાલે-ચાલે, પરનું હિત કરે, અહિત કરે, સુખી-દુઃખી થાય તે જીવ. આહાહા...! આ તો આટલો બધો ફેર પડ્યો. 'યશપાલજી' આહાહા...! આ આત્મા કોને કહીએ? ત્રસ કોને કહીએ? જે હાલે-ચાલે તે ત્રસ. સ્થાવર કોને કહીએ? કે જે સ્થિર રહે તે સ્થાવર. આહાહા...! અહીં કહે કે આત્મા કોને કહીએ? સ્થાવરનો કે ત્રસનો કે કોઈપણ (ગતિ વિનાનો)... આહાહા...! નિત્ય નિરંજન નિરાકાર એક નિત્ય લક્ષણ આનંદ જેનું એક જ લક્ષણ છે, આનંદ જેનું એક લક્ષણ છે. એવો 'નિરંજન નિજ...' પરમાત્મા 'પરમપારિણામિકભાવસ્વરૂપ...' પરમ પારિણામિકભાવસ્વરૂપ.. આહાહા...! એવો 'કારણપરમાત્મા તે આત્મા છે;...' આહાહા...!

'તેના સ્વરૂપનાં શ્રદ્ધાન...' તેના સ્વરૂપના શ્રદ્ધાન. આમાં નવતત્ત્વ કે એ કાંઈ લીધા નથી. આહાહા...! એક ભગવાન નિરંજન નિરાકાર નિત્ય લક્ષણ, આનંદ લક્ષણ, પરમપારિણામિકભાવસ્વરૂપ એવો કારણપ્રભુ, તેનું, તેનું સ્વરૂપનું શ્રદ્ધાન. 'તેના સ્વરૂપનાં શ્રદ્ધાન-...' હજી કારણપરમાત્મા કોણ છે એ સાંભળ્યું ન હોય. આહાહા...! 'તેના સ્વરૂપનાં શ્રદ્ધાન-જ્ઞાન-આચરણનું રૂપ તે બરેબર નિશ્ચયરત્નત્રય છે;...' આહાહા...! આવો પરમાત્મસ્વરૂપ

કારણપરમાત્મા, જેમાં એકલો નિર્મળ અનંત ગુણનો પિંડલો. આહાહા...! અસંખ્ય પ્રદેશી ક્ષેત્ર, ત્રિકાળ નિરાવરણ નિત્ય આનંદ જેનું એક લક્ષણ, તે 'નિરંજન નિજ પરમપારિણામિકભાવસ્વરૂપ કારણપરમાત્મા...' આહાહા...! 'તે આત્મા છે; તેના સ્વરૂપનાં શ્રદ્ધાન...' એના સ્વરૂપનું શ્રદ્ધાન એ સમકિત છે. આહાહા...! અહીં તો હજી દેવ-ગુરુ-શાસ્ત્રની શ્રદ્ધા કરો તે સમકિત, નવ તત્ત્વની શ્રદ્ધા કરો તે સમકિત (એમ કહે). આહાહા...! ભેદભાવ છે. અનેક પ્રકાર છે.

'તેના સ્વરૂપનાં શ્રદ્ધાન-જ્ઞાન-આચરણનું રૂપ તે ખરેખર નિશ્ચયરત્નત્રય છે;...' તે સાચા રત્નત્રય છે. દર્શન-જ્ઞાન અને ચારિત્ર રત્નત્રય, રત્ન તે રત્નત્રય સાચા છે. પર્યાય, હોં! એ. આ પર્યાય છે. દ્રવ્યની વાત અઘરી પડી. એ 'ખરેખર નિશ્ચયરત્નત્રય છે;—આમ ભગવાન પરમાત્માના સુખનો અભિલાષી...' આહાહા...! એમ જે કોઈ આત્મા ભગવાન પરમાત્માના સુખનો અભિલાષી. માથે કહ્યું હતું ને? કે નિત્ય આનંદ જેનું એક લક્ષણ છે. એથી પરમાત્માનો આનંદ, એનો અભિલાષી. પરમાં ક્યાંય સુખ છે એ કલ્પના છોડી દઈને. આહાહા...! પાંચ-પચ્ચીસ લાખ એક દિવસમાં (મળતા હોય). એક દિ'માં પચ્ચીસ લાખ પેદા (થાય તો) રાજી-રાજી થઈ જાય અંદરથી. રૂવાંટા ઊભા થઈ જાય અંદર. આહાહા...! આજ તો ઘણું કમાણા. આ ... આવ્યા સદ્ગામાં 'રસિકભાઈ'. 'રસિકભાઈ'નો દીકરો. લોટરી. લોટરીમાં પાંચ લાખ (મળ્યા). 'રસિકભાઈ' આવે છે ને? વાંચનારા. એનો નાનો દીકરો. મોટો રહે છે. નાનો ત્યાં રહે છે. પાંચ લાખ. ત્યાં બધા કુટુંબ-બુટુંબ બધા એમ કહે, આહાહા...! પાંચ લાખ એક દિવસમાં! ધૂળમાં (કાંઈ નથી). આહાહા...! અહીંયાં એક હજાર રૂપિયા મોકલ્યા હતા. પાંચ લાખ આવ્યા ખરાને તો હજાર રૂપિયા મૂક્યા. અહીં જ્ઞાન ખાતે. પણ પાંચ લાખ શું અબજ રૂપિયા હોય તો પણ શું? એની સાથે શું સંબંધ છે? આહાહા...!

મુમુક્ષુ :- એ ત્યાગ જ નથી.

ઉત્તર :- અહીં ત્યાગીની તો વાત ચાલે છે. મિથ્યાદર્શન, મિથ્યાજ્ઞાન, મિથ્યાચારિત્રનો ત્યાગ. અહીં કાંઈ બહારના ત્યાગની વાત નથી. ફલાણા બાયડી-છોકરાનો ત્યાગ, ધંધાનો ત્યાગ એ અહીં નથી. અહીં તો મિથ્યાશ્રદ્ધા, મિથ્યાજ્ઞાન અને મિથ્યાઆચરણનો ત્યાગ અને સમ્યક્ શ્રદ્ધા, સમ્યગ્જ્ઞાન અને સમ્યક્ચારિત્રનો સ્વીકાર—આચરણ. આહાહા...! શ્લોક તો બહુ સારો શ્લોક આવ્યો. આહાહા...!

'આમ ભગવાન પરમાત્માના સુખનો અભિલાષી એવો જે પરમપુરુષાર્થપરાયણ...' પરમપુરુષાર્થ પરાયણ. આહાહા...! પોતાના કારણપરમાત્મા તરફના પુરુષાર્થમાં પરાયણ. 'પરમ પુરુષાર્થપરાયણ...' ભાષા જરી ઝીણી. એકલો પુરુષાર્થ પરાયણ નથી 'પરમપુરુષાર્થપરાયણ...' મુનિ લેવા છે ને? પરમપુરુષાર્થ પરાયણ. આહાહા...! આનંદનો નાથ અંદર, પ્રભુ! અતીન્દ્રિય આનંદ જેનું લક્ષણ એક જ છે. એક જ લક્ષણ છે એમાં જે અંદર રમે છે. એવો જે 'પરમ તપોધન...' આ 'પરમપુરુષાર્થપરાયણ (પરમ તપોધન) શુદ્ધરત્નત્રયાત્મક...' અભિલાષી.

આહાહા...! પરમાત્માના સુખનો અભિલાષી. નિજ પરમાત્માના સુખનો અભિલાષી. આહા...!

‘એવો જે પરમપુરુષાર્થપરાયણ (પરમ તપોધન) શુદ્ધરત્નત્રયાત્મક આત્માને ભાવે છે,...’ શુદ્ધરત્નત્રયસ્વરૂપ, શુદ્ધરત્નત્રયસ્વરૂપ-નિશ્ચય સમ્યગ્દર્શન-જ્ઞાન-ચારિત્ર એ શુદ્ધરત્નત્રયસ્વરૂપ, એવા આત્માને ભાવે છે, એ વડે આત્માને ભાવે છે. આહાહા...! ‘તે પરમ તપોધનને જ (શાસ્ત્રમાં) નિશ્ચયપ્રતિક્રમણસ્વરૂપ કહ્યો છે.’ લ્યો. શાસ્ત્રમાં એને નિશ્ચયપ્રતિક્રમણ કહ્યું છે. સાચું પ્રતિક્રમણ એને છે. બાકી બધા ખોટા પ્રતિક્રમણ છે. આહાહા...! આવી વાત છે. નિશ્ચય.. નિશ્ચય... નિશ્ચય પણ વ્યવહાર છે કે નહિ? છે ને? વ્યવહાર હોય છે વચ્ચે પણ એ બંધનું કારણ છે. વિકલ્પ આવે છે, વ્યવહાર હોય છે પણ એ મોક્ષનું કારણ નથી. આહાહા...!

ભગવાન! આહાહા...! ‘શુદ્ધરત્નત્રયાત્મક આત્માને ભાવે છે,...’ અંદર ભાવે છે. આત્માની ભાવના અંદર કરે છે. ‘તે પરમ તપોધનને જ (શાસ્ત્રમાં) નિશ્ચયપ્રતિક્રમણસ્વરૂપ કહ્યો છે.’ આહાહા...! સાચું પ્રતિક્રમણ આ છે. હવે આની તો ગંધની પણ ખબર ન મળે અને સાંજ-સવાર પડિક્કમણા કરે, પડિક્કમણા કર્યા અને એ.. આહાહા...! એક જણો કહેતો હતો. ‘ગારિયાધાર’ ગયા હતા ત્યારે. ‘ગારિયાધાર’માં તો બધા સગાવહાલા ઘણા. ‘કાનજીસ્વામી’ તો એમ કહે છે કે આ .. છોડી દો. આ છોડી દો. એ વ્યવહાર કરવો છોડી દો. એમ કહેતા... પડિક્કમણું કરવા દેરાસર જાતા. આહાહા...! છોડી દો, છોડી દો એટલે? સ્વરૂપમાં રમણ કરતાં એ છૂટી જાય એ છોડી દો. એ છોડીને અશુભમાં આવવું એ અહીં કહેવાનું છે? શુભ છોડીને અશુભમાં આવવું એમ કહેવું છે? આહાહા...! એ શુભભાવ છે એ ધર્મ નથી, મોક્ષનો માર્ગ નથી, એ કલ્યાણનો પંથ નથી. એ રસ્તો જ નથી, એ માર્ગ જ નથી. આહાહા...! એમ કહેવું છે. તેથી કરીને છોડીને અશુભમાં આવવું, એમ કહેવાનો આશય નથી. હવે વિશેષ ગાથા કહેશે...

(શ્રોતા :- પ્રમાણ વચન ગુરુદેવ!)